

מצמקים

מעובד מתוך שיעורי הרב יצחק שפירא

ראש ישיבת 'עוד יוסף חי'

בס"ד | תשפ"ד | פרשת נצבים-וילך | גיליון 16

אנחנו אוהבים את
ראש השנה?

בכסה ליום חגנו
(עמוד 22)

מהי הדרך להתמודד
עם הלחץ שלנו
מראש השנה?

למתוח את הרגע
(עמוד 20)

כיצד מבקשים
סליחה מה'?

לדעת לבקש סליחה
(עמוד 2)

לדעת לבקש סליחה

כיצד אנו יכולים לסלוח לעצמנו אם אנחנו לא יודעים שה' סולח לנו? מהי תפקידה של הבושה בחזרה בתשובה? כיצד אנו יכולים על ידי התשובה להיות בטלים לגמרי לה'?

במוצאי יום מנוחה קדמנוך תחילה – במוצאי שבת הקרובה, אנו (בני אשכנז) נוהגים להתחיל להגיד סליחות. אדמו"ר הזקן כתב בסידור מאמר חסידות לפני סליחות, מאמר המסביר לנו כיצד עלינו לבקש סליחה.

לחטוא – להתעלם ממציאות ה'

כאשר אדם נופל וחוטא בחטא מסוים, מעבר לחטא הספציפי בו הוא נפל, ישנו חטא כללי יותר. האדם חוטא בכך שהוא מאוד נתון בעצמו ובתאוותו, כך שהוא מתעלם ממציאות ה'. האדם מעדיף שלא לשים לב לכך שיש את הקב"ה, כי התעלמות ממציאות ה' מאפשרת לאדם לעבור על רצונו.

כאשר אנו שמים לב שכך אנו מתייחסים לקב"ה, אנו יכולים לעבור לשלב הבא - שלב החרטה.

רוצה להיות רצוי

בשלב הבא האדם שם לב לנוכחות של ה', הוא שם לב שיש את ה' שמצפה ממנו, והוא מצידו בחר להתעלם. הבנה זו יוצרת אצל האדם תחושה לא נעימה הגורמת לחרטה, הוא יודע שהוא פגע והתעלם מה', לא נעים לו שה' אינו מרוצה ממנו ולכן הוא מתחרט.

בשלב זה האדם כבר אינו שקוע כל כך בעצמו, הוא שם לב שיש את הקב"ה שעומד שמצפה ממנו לקיים תורה ומצוות. אך עדיין האדם לא יצא לגמרי מעצמו, כי הוא עדיין עסוק בתחושת אי הנעימות שנוצרה לו מכך שאינו מרוצה לפני הקב"ה.

לבקש סליחה – להיות תלוי

לאחר שהאדם מרגיש שאינו מרוצה לפני ה', הוא בא לבקש סליחה. על הסליחה נאמר 'כי עמך הסליחה למען תורא', בקשת הסליחה מעוררת אצל האדם יראה. כאשר האדם מבקש סליחה הוא בעצם מודה שהוא לא בסדר, וכדי שהוא יוכל לקבל את עצמו הוא צריך שה' יסלח לו. בשלב זה האדם תולה את עצמו בקב"ה, אם ה' יסלח לו הוא יוכל להסתכל על עצמו במראה אך אם לא... תחושת התלות המוחלטת בה' יוצרת אצל האדם יראה, הוא ירא מפני הבאות ומצפה ומייחל שה' יסלח לו. אדם המבקש מחילה דומה לאחד שעומד בפני השופט, אדם זה מלא בחששות כי הוא לגמרי תלוי בחסדי השופט לטוב ולמוטב. כאשר האדם מבקש סליחה מה' הוא מרגיש שכל גורלו תלוי בהיענות של ה' לבקשת המחילה.

בשלב זה האדם יוצא מעצמו עוד יותר מהשלב הקודם, הוא לא רק מתחרט כי לא נעים לו עם עצמו, אלא הוא מבקש סליחה ושם את עצמו בידיים של ה'.

ולנו בושת הפנים

לאחר בקשת הסליחה מגיע השלב שבו ה' סולח. בהסתכלות פשוטה נראה שבשלב זה האדם פאסיבי כביכול, כעת הגיע תורו של ה' לסלוח, אך בהתבוננות מעמיקה יותר ניתן לראות שגם כאשר ה' סולח הוא דורש מאיתנו לעבוד.

בסליחות אנו אומרים 'לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים', משפט זה מבטא את התחושה שלנו בשעת המחילה. כאשר ה' סולח לנו אנו מרגישים שהוא מצידו עושה איתנו צדקה, ואילו לנו יש בושת פנים. תחושה זו נובעת, מההבנה שה' כלל לא צריך לסלוח לנו, אנו באמת חטאנו ולא מגיע לנו כלל שה' ימחל לנו. המחילה שלו נובעת לגמרי מצדקה, ממילא אנו נשארים עם בושת הפנים – עם ההרגשה שאנו באמת אמורים לשאת בתוצאות החטא, ולהיעלם מעל פני האדמה. כאשר אנו מבקשים מחילה אנו מרגישים יראה גדולה, אולם כאשר ה' סולח לנו אנו מרגישים בושת פנים ההופכת אותנו לכלי לסליחה של ה'.

בשלב זה אנו לגמרי יוצאים מעצמנו, עד כדי כך שאנו מתביישים בקיום שלנו. מצד ההבנה שלנו ה' כלל לא אמור לסלוח לנו, ממילא אנו לא רוצים להישאר קיימים. כעת אנו יכולים להרגיש שכל הקיום שלנו מכך שה' רוצה בנו כאשר הוא סולח לנו. בושת הפנים מגלה את היחוד הגדול שיש ביננו לבין ה' בשעת המחילה.

אנכי אנכי הוא המוחה פשעיך למעני

כתוב בספר ישעיהו 'אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני'. לכאורה כאשר ה' מוחה את פשעינו הוא עושה זאת כדי לסלוח לנו, מדוע אומר הנביא שה' מוחה את פשעינו למענו ?

לפי דברי אדמו"ר הזקן, בפסוק זה ה' מתאר לנו כיצד אנו נראים בשעת המחילה. תחושת בושת הפנים שתיארנו לעיל גורמת לנו להרגיש כאילו אנו לא קיימים. הסליחה של ה' היא זו שגורמת את הקיום שלנו, כך שאנו מרגישים שאנו קיימים רק בזכותו. כאשר האדם מרגיש שהוא קיים רק בזכות ה', מתגלה אצלו שהוא באמת חלק מה'. כאשר ה' סולח לו הוא לא רק סולח לאדם, אלא הוא בעצם 'מוחה פשענו למענו'.

בדרך כלל כאשר אנו מבקשים סליחה מה', איננו יודעים אם ה' באמת סולח לנו. גם כאשר אנו מאמינים שה' סולח אנו לא מרגישים שהוא אומר לנו זאת. בזמן בית המקדש ביום הכיפורים ה' היה מודיע לעם ישראל על הסליחה והמחילה, על ידי שהגורל של השעיר לחטאת היה עולה ביד ימין ושהלשון של זהורית שהייתה קשורה בסלע הייתה מלבינה. אך כעת כיצד אנו יכולים לשמוע את תשובתו של ה' כאשר הוא אומר סלחתי?

אדמו"ר הזקן מסביר שהבושה של האדם המהווה כלי לסליחה של ה', מעידה על כך שה' אומר סלחתי. האדם מתבייש מכך שה' לא היה אמור לסלוח לו ובכל זאת הוא סלח, לכן כאשר הוא מתבייש בעצם הדהדה אצל האדם האמירה של ה' 'סלחתי'.

סיכום

שלב ראשון – שלב החטא, האדם מתעלם מה' והוא לגמרי נפרד ממנו.

שלב שני – שימת לב ליחס שלי לה' ותחושת חוסר הנעימות מכך שאיני רצוי אצל ה'. בשלב זה אני עדיין קצת בתוך עצמי כי כל מה שמפריע לי זה שלא נעים לי.

שלב שלישי – בקשת המחילה, אנו תלויים בכך שה' יסלח לנו תחושה שמולידה אצלנו יראה. כעת אנו יוצאים מעצמנו לגמרי אך אנו עדיין לא חלק מה'.

שלב רביעי – ה' סולח, אני מצד עצמי לא מרגיש קיים כי לא מגיע לי שה' יסלח לי, רק הסליחה של ה' היא זו שמקיימת אותי. אני לגמרי חלק מה' כי הסליחה של ה' היא הסיבה לקיום שלי. הבושה שהאדם חש בשלב הרביעי נובעת מהתגובה של ה' 'סלחתי'.

מי אנחנו באמת?

משל הבעל שם טוב על תקיעת שופר מלמד על הקשר שלנו לה' שקיים בכל מצב

הבעל שם טוב המשיל משל המסביר את עניינה של תקיעת שופר בראש השנה. נקרא את המשל, ולאחר מכן 'נתוועד' עליו:

התקיעה בשופר בחי' קול פשוט שהיא צעקה פשוטה מתוך ועומק לבבו על היותו נפרד מה' אחד כר', והוא בקרן בהמה ע"ש אדם ובהמה תושיע ה'.

ונת' משל ע"ז בשם הבעש"ט ז"ל, למלך שהי' לו בן יחיד מלומד היטב, שהי' חביב אצלו כבבת עינו ממש, ועלה בדעת האב ובנו שיסע למדינות אחרות ללמוד חכמות ולידע הנהגת בני"א, אז נתן לו אביו המלך שרים ומשרתים והון רב, שילך ויתור במדינות ואיי הים, למען יגיע הבן למעלה יתירה יותר מכמו היותו אצל אביו בביתו.

ויהי ברבות הימים וכל אשר נתן לו אביו הלך על הוצאות הדרך מהצטרכות תפנוקיו שהי' מורגל, והעיקר במה שהוסיף תאוה על תאותו בעניניו רבים שעלה לו זה להוצאה מרובה עד שמכר כל אשר לו, ובין כך הלך למדינה רחוקה עד שגם אביו לא נודע שם כלל, ובאמרו שהוא בן מלך פלוני מלבד שאינו מאמיני' לו לא נודע כלל שם אביו.

וכאשר ראה שכלתה כל תרופות תעלות להחיות את נפשו בצר לו עלה בלבו לחזור למדינת אביו, אבל מחמת אריכות הזמן שכח גם לשון מדינתו, ובבואו למדינתו מה יכול לעשות מאחר שגם הלשון שכת, והתחיל לרמוז להם שהוא בן מלכם, והי' אצלם לשחוק היתכן שבן מלך אדיר כזה ילך קרוע ובלוי כ"כ, והכו אותו על קרקדו ונעשה מלא פצעים וחבורות ומכה טרי', עד שהגיע לחצר המלך והתחיל לרמוז להם שהוא בן המלך ולא השגיחו עליו כלום, עד שהתחיל לצעוק בקול גדול בכדי שיכיר המלך קולו, וכשהכיר המלך קולו אמר הלא זהו קול בני צועק מתוך דוחק ונתעורר אצלו אהבת בנו וחבקו ונשקו כר'.

וכך יובן הנמשל למעלה שנש"י נק' בניים למקום, שהגם שבן ואח אין לו עכ"ז חבבן וקראן בניים כמ"ש בני בכורי ישראל, וכתוב בניים אתם לה' אלקיכם, והוריד הנשמה בגוף שזהו כמשל בן

המלך שהלך בדרך רחוקה בכדי להתלמד היינו שע"י מצות ומעש"ט ע"ז מתעלים הנשמות בעילוי יותר נעלה מכמו שהי' מקודם, ואמנם ע"י אהבת הגוף ותאוות הממון ושאר תאוות האדם מתאוה להן, וע"י היותו משוקע כ"כ ע"ז נתרחק מאד למקום שא"י כלל שם אביו, וכמו שא' פרעה מי הוי' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את הוי', והכל נק' ע"ש מצרים כמ"ש במד"ר, וע"י ריחוק זה שכח כל מה שהי' רגילה בהיותה למעלה שכחה לגמרי ונחסר אצלה הן ברוחניות כל מה שהי' וגם בגשמיות ה"ה מחוסר וכמארז"ל הריעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי, ובאריכות הזמן שגולי' ומטולטולי' מתדלדלי' מכל וכל וכמ"ש וידל ישראל והיינו בין ברוחניות ובין בגשמי' וכנ"ל במשל ששכח גם הלשון והיינו בנמשל ענין הרגילה בדביקו' אלקות, עד שהתחיל לשוב ולצעוק בקול פשוט שאביו יכירו בטביעת עין דקלא, וזהו התקיעה בקול שופר שהוא בחי' צעקה פנימי' מעומקא דלבא איך שהוא מתחרט על העבר ומקבל ע"ע להבא לשמוע בקול אביו וע"י צעקה זו מתעורר ממה"מ הקב"ה ומראה חיבתו לבנו יחידו ומוחל וסולח לו על העבר שז"ע יוהכ"פ יום מחילה וסליחה, עד שיום הראשון דחג הסוכות הוא ראשון לחשבון עוונות כמארז"ל ע"פ ולקחתם לכם ביום הראשון, ומשל החיבוק ז"ע וימינו תחבקני דחגה"ס הקפת הסכך דסוכה כו' כמ"ש מזה במ"א (כתר שם טוב).

סיכום המשל

הבעל שם טוב אומר שאנחנו כמו בן המלך: שלחו אותנו מלמעלה כדי לקיים תורה ומצוות, ונפלטנו למקומות כל כך נמוכים, בהם כבר אין זכר בכלל לכך שיש הקב"ה. המצב שלנו כל כך קשה עד שהדבר היחיד שנשאר לנו לעשות הוא רק לנסות לחזור כמו שאנחנו אל המלך. ולא רק שעלינו לחזור כפי שאנחנו אל המלך, אלא אנו צריכים גם להתגבר על כל בני המדינה של המלך שאומרים לנו שאין לנו סיכוי לחזור ולהיות קשורים למלך. עיקר המאמץ שלנו הוא להתגבר על כל מי שאומר לנו שאנחנו לא קשורים אל המלך, ולבוא אל המלך ברמז שרק הוא יכול להבין ממנו שיש קשר בינינו ובינו ואנחנו רוצים בקשר הזה. זהו המשל של הבעש"ט לתקיעת שופר.

קושיא: ראש השנה הוא זמן ידוע מראש

מה קשה במשל הזה? נקשה קושיא: אנחנו יודעים כל השנה שהולך להגיע ראש השנה, ובאלול אנחנו כבר מתכווננים לראש השנה. לכן יש משהו מפריע במשל. אם ראש השנה הוא זמן קבוע, יוצא שראש השנה נודע מראש בשביל מצב כזה גרוע כמו שמתואר במשל, וזה אומר שהמלך

יודע מראש שאנחנו נגיע לכזה מצב גרוע. ואם המלך יודע שאנחנו בוודאי נגיע לכזה מצב גרוע – לשם מה הוא שלח אותנו בכלל? ...

הרי בתחילת הסיפור נראה שהמלך שולח את הילד כדי שירוויח מכך; הילד ילמד כיצד להנהיג מדינה, וישתלם בחכמות, ולבסוף כשהילד יחזור למלך – הקשר בינו למלך יהיה הרבה יותר עמוק, כי הוא יבין הרבה יותר איך המלך יכול לגלות את מלכותו, ותהיה לו דרך להביע את הקשר למלך הרבה יותר חזק. הילד יכיר יותר בייחודיות של אבא שלו, וממילא בייחודיות שלו בתור בן מלך. אבל אם מראש יודעים שלא רק שבעקבות המסע למרחקים הילד לא יהיה בן מלך אלא הוא יהיה יותר גרוע מהעם, אז לשם מה שלחו אותו? בקיצור, המשל לא מובן...

הרווח בקושיות כאלה

הקושיא הזו אינה רק קושיא למדנית על הסיפור, אלא גם קושיא שיש לנו בכלל בעבודת ה' של ראש השנה. כאשר אני מסתכל על עצמי לפני ראש השנה: אם אני אחד שמקיים תורה ומצוות, והתחושה הפשוטה שלי היא שהכל בסדר איתי סך-הכל, אז למה אני צריך עכשיו בסליחות לבקש ולהתחנן? ... ואם אני לא בסדר – לשם מה הקב"ה הכניס אותי לתוך הבלגן הזה, ואני יוצא גרוע ולא יצא מזה שום דבר? המשל של הבעל שם טוב עוזר לנו לשים לב שיש משהו שמקשה עלינו בעבודה של ראש השנה.

טוב להקשות קושיות כאלה, כי המשלים של הצדיקים הם משלים מכוונים. והקושיות הללו הן לא קושיות רק על המשל, אלא הן קושיות שיש לנו בעבודת ה'. כאשר אנו באים להתפלל, לעשות תשובה, קשה לנו להתקדם בגלל הקושיות האלה. המשל עוזר לנו כך שבמקום להקשות על עצמנו אנו יכולים להקשות על המשל – זה יותר קל גם בגלל שהמשל מפורט ויותר פשוט 'לדון' רכוכ, וגם בגלל שאנחנו פחות מעדיפים להקשות על עצמנו קושיות...

אז מה הבעש"ט רצה ללמד אותנו במשל הזה?

המעשים הטובים הם מלאכותיים מצידנו אך לא מצד ה'

לאדם יש הרבה רבדים בנפש, בן אדם חי בהרבה קומות. ישנה שאלה שאנחנו תמיד שואלים את עצמנו: מי אנחנו? אנחנו החלקים הטובים שלנו או החלקים הלא טובים שלנו? בדרך כלל אנחנו עונים לעצמנו תשובה אחת – שאנחנו באמצע. נחמד לי להגיד שאני באמצע, כי זה מאפשר לי להרגיש טוב עם עצמי, אבל אם אני חושב שאני באמצע – המשל לא מובן בכלל, כמו שאמרנו

קודם. אך באמת יש אפשרות להגיד שאני לא באמצע. ומה באמת אני? אני דווקא החלק הכי נמוך. למה החלק הכי נמוך שבתוכי זה אני? כי אני לא צריך להתאמץ בשביל להגיע אליו, אלא הפוך – אם אני לא אתאמץ בכלל אני יגיע הכי למטה. על כל החלקים המרוממים יותר עלי להתאמץ – סימן שאני החלק הנמוך. ממילא אני מרגיש שהטבע שלי, מי שאני באמת – זה החלק הנמוך, וכל הדברים הטובים שאני עושה הם מלאכותיים, הם הצגה, הם בכאילו – הם לא באמת אני.

אם כן, האם לא טוב שנעשה דברים טובים? הרי לא טוב לעשות דברים מלאכותיים. אך האמת, שהמעשים הטובים שאנחנו הם מלאכותיים רק מצידנו, אבל מצד ה' הם בכלל לא מלאכותיים, ולכן טוב לעשות מעשים טובים. נרחיב על כך עוד מעט.

להנהיג גם את המקומות שלא מכירים במלך

נשאל עכשיו שאלה טובה: כשהמלך צריך להנהיג את המדינה שלו, הוא צריך להנהיג גם אנשים שלא מכירים בו? כן. מה יותר קל להנהיג? ברור שיותר קל להנהיג אנשים שמכירים בך. תראו עכשיו את העומק של הסיפור: בזכות כל מה שקרה, כעת הבן של המלך יודע להנהיג במדינה שלו לא רק את המלכות איפה שאנשים מכירים במלך, אלא הוא מכיר גם את החלקים של המדינה שלא מכירים ויודע איך להתנהל איתם.

כאשר בן המלך חוזר אל המלך והוא אומר למלך כל מה שעבר עליו – מה הוא עושה בעצם? הוא עושה שתהיה אפשרות להנהיג את המדינה לא רק איפה שמכירים במלך, אלא גם איפה שלא מכירים במלך.

גם במקום הטבעי שלנו שנראה רחוק מה' אנחנו באמת רוצים אותו

לאחר שאמרנו זאת אנו יכולים לענות לעצמנו על השאלה שהעלנו קודם. אמרנו שלעשות מעשים טובים לא טבעי לי בכלל, מלאכותי, ואולי באמת לא כדאי לעשות זאת כי זו רק הדחקה של מי שאני באמת, ובסוף ישפירץ לי הפוך. אז מצד הזהות שלי יוצא שלא כדאי לי לקיים תורה ומצוות. למה בכל זאת כן כדאי? כי יש הקב"ה.

נסביר: אמנם אני מרגיש שקיום המצוות הוא מלאכותי לי, אבל אם אני חושב שה' רוצה את המצוות שלי, ולו הם מאוד יקרים, ובפנים אני באמת רוצה את ה' – אז אני מרגיש שאני כן שייך

לעשיית המצוות באופן טבעי. איך אני יודע שאת ה' אני באמת רוצה בפנים? כי כאשר אני מגיע למטה, בלי להתאמץ בכלל, מה קורה לי? פתאום מתעורר בי רצון לשוב לה'. הרצון שמתעורר בתוכי בא אלי בלי שום מאמץ, מה שמלמד שהוא באמת חלק מהזהות האמיתית שלי. יוצא שבאופן טבעי אני יורד למטה למטה, אבל גם רוצה למעלה למעלה למעלה.

יוצא שכל המעשים הטובים שאנחנו עושים הם מכת הקשר שלנו עם ה', אבל מצד עצמנו בלי ה' אנחנו יורדים למטה-למטה. וכאשר אנחנו יורדים למטה אנו מגלים שאין דבר כזה להיות בלי קשר לה', כי מיד מתעורר לנו הרצון אליו. כאשר אנו עושים מעשים טובים – אנו קשורים לה'. אבל בראש השנה אנו רוצים לדעת מי אנחנו מצד עצמנו כאשר אנו בלי קשר לה'? ומה שמתגלה לנו הוא שאנחנו מצד עצמנו יורדים למטה-למטה ורוצים לעלות למעלה-למעלה להיות קשורים לה'. זה מי שאנחנו מצד עצמנו.

תקיעת שופר באה לבטא שגם כאשר אני בלי קשר לה' אני עדיין מלא ברצון להיות קשור לה'. כל העבודה של חודש אלול היא להתבונן במקומות שלנו בהם אנחנו לא קשורים לה', ולגלות שהרצון לה' קיים בכל מצב. וראש השנה עצמו הוא הזמן בו אנחנו מרגישים הכי למטה, אבודים לגמרי, ואנחנו צועקים לה' על ידי תקיעת שופר שאנחנו רוצים אותו!

לערבב את השטן

כשם שהדיינים יושבים כשהם דנים, כך בתקיעות דמיושב ה' רוצה שנשב כאשר אנחנו תוקעים בשופר וממליכים אותו. בתקיעות דמיושב אנחנו אומרים שהיכולת שלנו להמליך את ה' מגיעה מה'.

אמר רבי יצחק למה תוקעין ברה, למה תוקעין? ! רחמנא אמר תקעו, אלא למה מריעין, מריעין? ! רחמנא אמר זכרון תרועה, אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן (ראש השנה טז).

מלשון הגמרא משמע שהדרך שבה אנחנו תוקעים (מעומד או מיושב) מערבבת את השטן, שכן אחרת חכמינו היו אומרים "מפני מה תוקעים גם לפני התפילה וגם בתוך התפילה" וכיוצא בזה. למה הדרך שבה אנחנו תוקעים מערבבת את השטן?

הישיבה והעמידה של המלאך מט"ט

הגמרא מספרת שאחת הסיבות לכך שאחר (אלישע בן אבויה) כפר היא שהוא עלה לעולמות העליונים, ושם הוא ראה את המלאך מט"ט יושב וכותב את זכויותיהם של ישראל. כיוון שאחר ידע שאין ישיבה למעלה, כלומר שלמלאכים אין רשות לשבת למעלה, היה נראה לו שיש למעלה 'שתי רשויות'. ממשיכה הגמרא ומספרת שהמלאך מט"ט נענש על כך שהוא לא נעמד כאשר הוא ראה את אחר, וכך נתן לאחר מקום לטעות בו, ואחר כך נתנה למלאך מט"ט רשות למחוק את הזכויות של אחר.

הסיפור הזה מובא כאן, כי בו יש משמעות לעמידה ולישיבה, ואם נבין את המשמעות שבסיפור הזה, נוכל לנסות להבין גם את המשמעות של תקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד. אבל לפני שנסביר את הסיפור הזה, נראה מקום נוסף שבו העמידה והישיבה משמעותיות:

הדיינים, בעלי הדין והקדוש ברוך הוא

חכמינו אומרים (שבועות ל'): שכאשר דיינים פוסקים את הדין בבית הדין, בעלי הדין עומדים והדיינים יושבים. הדיינים הם המחליטים מה יהיה הדין, מי חייב ומי זכאי, ולכן הם יושבים, ובעלי הדין עומדים ומצפים ביראה, גם כי הם לא יודעים מה יהיה פסק דינם, וגם כי מוטל עליהם לעשות מה שהדיינים אומרים.

הדיינים יושבים, בעלי הדין עומדים, ויש כאן עוד 'מישהו' שעומד, וכפי שכתוב "אלקים ניצב בעדת א-ל". כיוון שהתורה "לא בשמים היא", כביכול גם ה' עומד ומצפה לדעת מה יפסקו הדיינים, כי הדיינים הם המחליטים מה ה' אומר לעשות במקרה הזה.

לאחר ששמנו לב לנקודה הזו, אפשר לחזור ולפרש את הסיפור על אחר והמלאך מט"ט.

תקיעות דמיושב

כאשר המלאך מט"ט כותב את זכויותיהם של ישראל, ניתנה לו הרשות לשבת כי הוא כאילו דיין. כביכול ה' עומד ומצפה לדעת את הדברים הטובים שבניו עשו, והמלאך מט"ט יושב ופוסק את הדין, וכותב את זכויותיהם של ישראל, ובכך מחליט מה יעשה לקדוש ברוך הוא נחת רוח (בדומה למה שאמרו חכמינו על הפסוק "בצדק תשפוט עמיתך – הוי דן את חברך לכף זכות", כלומר כתיבת זכויות היא מעין פסק דין).

זה כמו גבאי של רבי, שבא לספר לרבי את הדברים הטובים שהחסידים עשו, והרבי עומד דרוך לשמוע, כלומר התענוג של הרבי תלוי בגבאי. כך גם התענוג של ה' תלוי, כביכול, בזכויות שיכתוב המלאך מט"ט, ולכן ניתנה רשות למלאך מט"ט לשבת.

כשם שהמלאך מט"ט יושב כאשר הוא כותב את זכויותיהם של ישראל, כך אנחנו תוקעים את 'תקיעות דמיושב'. אנחנו ממליכים את ה', וכביכול ה' תלוי בהמלכה שלנו והתענוג שלו תלוי בהמלכה שלנו, ולכן אנחנו תוקעים במיושב והוא כביכול עומד ומצפה לראות איך אנחנו ממליכים אותו.

לתקוע במעומד לאחר שתוקעים במיושב

אמנם לאחר כל ההסבר היפה הזה צריך לזכור את המשך הסיפור: כאשר אחר נכנס היה על המלאך מט"ט לעמוד על מנת לא לתת לאחר מקום לטעות בו. הישיבה של המלאך מט"ט עלולה

לתת תחושה שה' באמת תלוי בנו, ואז זה ייראה כאילו יש שתי רשויות: אנחנו תלויים בה', וגם ה' תלוי בנו, וזוהי מחשבה פסולה ואסורה.

כאשר אחר חשב את המחשבה הזו, ניתנה רשות למלאך מט"ט למחוק את זכויותיו, כי הוא משתמש בזכויות שלו על מנת לחשוב שה' תלוי בו. המחשבה של אחר שה' תלוי בו היא מחשבה של כפירה בעיקר, ולכן מחקו לו את כל הזכויות. גם כי המחשבה הזו גורמת לזכויות שבצעם לא יהיו זכויות, וגם על מנת שלא יהיה מה שיגרום לו לחשוב שה' צריך אותו וזקוק לו.

האמת היא שהקדוש ברוך הוא לא תלוי בנו, אלא הוא רוצה ובוחר שהנחת רוח שלו תהיה תלויה בנו. המודעות לכך שה' בוחר ורוצה שהנחת רוח שלו תהיה תלויה בנו, גורמת לנו להתאמץ ולעשות לו נחת רוח. לעומת זאת המחשבה שיש בכחינו מצד עצמינו לגרום לו נחת רוח, זה מחשבה כאילו יש שתי רשויות.

אם האדם חושב ונהנה מכך שהוא זה שממליך את ה', והוא זה שבזכותו יש לה' נחת רוח וכו' - זה נותן מקום לשטן לקטרטג ולומר שהיהודים כלל לא מתכוונים להמליך את ה' אלא להמליך את עצמם.

באמת מה שהשטן אומר זה לא נכון, שכן אנחנו תוקעים בשופר רק בגלל שזו מצווה, כלומר אנחנו ממליכים את ה' כי זהו רצונו של ה', וה' ציווה אותנו לעשות זאת, ורק לכן אנחנו עושים זאת. וכפי שאומרת הגמרא שם בראש השנה "למה תוקעים בראש השנה - למה תוקעים? רחמנא אמר תקעו!"

אנחנו תוקעים בשופר כדי לקיים את רצון ה' ולעשות לו נחת רוח. אבל בשביל לערבב את השטן, ולא לתת מקום למחשבה שאנחנו מצד עצמנו יכולים להמליך את ה' - אנחנו תוקעים במעומד לאחר שתוקעים במיושב. כשם שהמלאך מט"ט היה צריך לעמוד לאחר שהוא ישב על מנת שלא לתת מקום למחשבות לא טובות, כך אנחנו בראש השנה צריכים לתקוע במעומד לאחר שתקענו במיושב, על מנת שיהיה ברור שאנחנו לא חושבים שה' תלוי בנו, אלא יודעים שה' בוחר ורוצה שהנחת רוח שלו תהיה תלויה בנו. כך התקיעה במעומד לאחר התקיעה במיושב מערבת את השטן.

כלומר מצד ה' אנחנו באמת יושבים וממליכים אותו, ורק מצידנו, כדי שלא לתת מקום לטעות ולקטרטג, אנחנו תוקעים במעומד.

מצד ה', כבר לאחר התקיעות דמיושב אנחנו יוצאים ידי חובה, ולא צריך לתקוע יותר, כי ה' רוצה שנשב ונמליך אותו. אבל מצידנו אנחנו תוקעים גם תקיעות דמעומד, על מנת שלא לתת מקום לטעות ולקטרג. כשם שמצד ה' מספיק תקיעות דמיושב ומצידנו אנחנו תוקעים גם תקיעות דמעומד, כך אפילו בתקיעות דמיושב המנהג היום הוא לעמוד כאשר אנחנו תוקעים בשופר וממליכים את ה'. מצד ה' אנחנו יושבים בהמלכה, ולכן התקיעות נקראות 'תקיעות דמיושב', אבל מצידנו אנחנו עומדים.

ובחרת בחיים

בפרשה כתוב "אתם ניצבים היום... ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב... ובחרת בחיים". ומוסבר בלקוטי תורה שבמילה "היום" הכוונה לראש השנה.

האדם הוא בעל בחירה, ועיקר המשמעות של הבחירה שלו היא שהוא ממליך את ה'. לכל הבריאה אין בחירה, ולכן היא לא ממליכה את ה', ולעומת זאת לאדם ה' נתן את היכולת להמליך אותו, וזוהי הבחירה. זו הסיבה לכך שראש השנה הוא ביום בריאת האדם ולא ביום בריאת העולם, כיוון שראש השנה הוא יום המלכת ה', ורק אדם בעל בחירה יכול לעשות זאת.

עצם הבחירה שלנו היא להמליך את ה' בראש השנה, והבחירה בשאר השנה לקיים מצוות היא פרטים של עצם הבחירה בה' בראש השנה. בראש השנה אנחנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים, וממליכים עלינו את ה', ובשאר השנה אנחנו מקבלים עלינו עול מצוות, שזה הפרטים של עצם הבחירה בה'.

לעשות תשובה? מה הבעיה?

בפרשתנו מופיע הפסוק עליו ייסד אדמו"ר הזקן את ספר התניא – "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו". בלשונו של אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הזקן מסר את הנפש להחזיר את המסר ש'הדבר' קרוב אליך מאוד. הפסוקים הקודמים לפסוק זה עוסקים במצוות התשובה, לכן על פי פשוט הדבר ש'קרוב מאוד' הוא מצוות התשובה. בספר התניא אדמו"ר הזקן רצה להראות לנו, עד כמה מצוות התשובה קרובה אלינו מאוד.

חלק את התשובה לשתיים

באגרת התשובה אדמו"ר הזקן מסביר שיש שני חלקים בתשובה: בחלק הראשון האדם עושה תשובה או על חטא שהוא עשה, או על כך שהוא שקוע בתאוות שלו. בתשובה זו האדם שב על כך שיש משהו שמבדיל בינו לבין הקב"ה, תשובה זו נקראת 'תשובה תתאה'. אך ישנה גם תשובה עילאה. תשובה עילאה היא הכרה שלא רק החטא גרם לי לחשוב שאני מובדל מה', אלא עצם העובדה שנבראתי כבעל בחירה – כאחד שמועד לחטוא – מצריכה אותי לחזור בתשובה. בחלק השני עבודת התשובה היא להרגיש שאני לא נפרד מה', להיפך אני חלק מה'. נבראתי בצורה כזו שהתחושה הפשוטה שלי היא שאני נפרד מה', ועל כך אני צריך לעשות תשובה – לשוב אל ה'. שוב, התשובה שלי מורכבת משני חלקים, בחלק הראשון אני מפסיק לחטוא, ומסיר את המחיצות שביני לבין הקב"ה; ובחלק השני אני רוצה לא להיות מחוץ לקב"ה, אלא להיות חלק מהקב"ה.

תשובה עילאה – המפתח לתיקון

כעת נגיע לחידוש המרכזי של אדמו"ר הזקן: בדרך כלל אנו חושבים שכדי להגיע לתשובה עילאה, עלינו להיות קודם כל שלמים בתשובה תתאה. קודם כל עלינו לתקן את מעשינו כך שיהיו טובים, ורק אחר כך נוכל להגיע לתשובה עילאה. לקפוץ מיד לתשובה עילאה, נראה לנו כיותר מדאי בשבילנו. הנחה זו גורמת לנו לעסוק הרבה בתשובה תתאה, כך שאיננו מגיעים לתשובה עילאה.

מחדש אדמו"ר הזקן שהפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאוד", נסוב על תשובה עילאה. אם אנו רוצים לעשות תשובה תתאה, עלינו לקפוץ ולהתחיל יחד עם תשובה תתאה גם בתשובה עילאה,

כי היא קרובה אלינו מאוד. מעבר לזה אומר אדמו"ר הזקן, לא רק שאנו יכולים לעשות מיד תשובה עילאה, גם תשובה תתאה תהיה קרובה אלינו יותר, כאשר נעסוק בתשובה עילאה.

מדוע על ידי ההקדמה של תשובה עילאה, תשובה תתאה תהיה קרובה יותר? כי כאשר האדם עושה תשובה תתאה, ומתחרט על המעשים שעשה, מתלווה אליו המחשבה שהכל תלוי בו, מחשבה זו מגדילה מאוד את האישיות שלו ואת החשיבות של מה שיעשה. יש בכך צד של אמת, הרי אי אפשר לעשות תשובה תתאה בלי להחליט שאני אחראי למעשיי. אם האדם לא יקח אחריות על עצמו, ויתן לאישיות שלו לזרום כמו שהיא, הוא יגיע למקומות שה' ירחם. מובן שאנו צריכים לחשוב שיש לנו אחריות על עצמנו, אך אנו צריכים לשים לב, שיחד עם תשובה תתאה אנו מכניסים בתוכנו איזושהו ריחוק מהקב"ה.

ישנו חיסרון נוסף שנוצר בעקבות תשובה תתאה: כיון שאנו תולים את כל התקוות בעצמנו, אנו גם קצת מתייאשים. פעמים רבות אנו מרגישים שאין לנו מספיק כח כדי להשתנות, וממילא כל פעם שאנו נתאמץ לעשות תשובה, נכנס לתוכנו גם קצת ייאוש. אנו אומרים לעצמנו ש'הדבר' תלוי בנו, ומיד אנו חושבים על כך שאולי לא נצליח, ואם כך למה שננסה? כל פעם שאדם עושה תשובה תתאה בצורה כזו, נכנסת בו עוד טיפה של יאוש. הדבר דומה לאדם ששונה כוס של משקה טוב, עם קצת רעל בתוכו. כך בתוך תשובה תתאה ישנם גם מחשבות לא טובות העולות באדם, במידה והוא חושב שאינו שייך כלל בתשובה עילאה.

כאשר האדם עושה תשובה עילאה, הוא מבין שה' בעצמו הוא זה שנותן לו כח לעשות תשובה, לכן אדמו"ר הזקן רוצה שנקדים ונתחיל תשובה עילאה יחד עם תשובה תתאה. אמנם יש לאדם בחירה חופשית אם 'ללכת על זה' ולחזור בתשובה, אך הבחירה החופשית היא צד אחד של המטבע, באמת ה' הוא זה שנותן לנו את הכח לעשות תשובה. בתשובה עילאה אני לא מייחס את הכח לעצמי אלא לקב"ה שבעזרתו, שנוכח ממש בתוך התשובה שלי. במילים אחרות: כל היכולת שלי לשוב ולהתחרט, היא משום שה' מאמין ביכולת שלי להשתנות. כעת התשובה לא מייאשת, ולכן אנו נדרשים לעסוק בתשובה עילאה גם כאשר אנו עושים תשובה תתאה.

קרוב אליך הדבר

כדי לצייר נכון עד כמה הדבר קרוב אלינו מאוד, אדמו"ר הזקן מלמד אותנו שיש בתוכנו נפש אלוקית. בכך הוא מגלה לנו שאנו יהודים, משום שיש בתוכנו משהו אלקי. כאשר נחשוף את החלק האלוקי, מיד נגלה שאיננו קיימים כנפרדים מה'. נשים לב כמה טבעי הקשר שלנו עם ה'

ועד כמה הוא משפיע עלינו, לכן נרגיש שאנו חלק מה' ושהכי טבעי לנו לשוב אליו. כעת ההסתכלות על עבודת התשובה משתנה: כל עבודת התשובה נועדה לחשוף את הנקודה האלקית שבתוכי. אם עבודת התשובה היא רק כדי שנתקדם עוד ועוד, ככל שאנו חוזרים יותר בתשובה אנו מתמלאים ביותר ייאוש (כפי שהסברנו). אבל אם עבודת התשובה פירושה לחשוף עד כמה אנו חלק מה', כל פעם שאנו חוזרים בתשובה אנו מגדילים את האמונה ומקטינים את הייאוש; אנו מגדילים את הנוכחות של ה' בתוכנו, כך שתהיה יותר גלויה וחשופה.

ובקשתם משם – מתוך החטאים

לאחר ההבנה המחודשת במהותה של התשובה, נוכל להבין גם מהי עבודת התשובה של חודש אלול. במאמר 'אני לדודי ודודי לי' מלמד אותנו אדמו"ר הזקן שכאשר אנו רוצים לשוב בתשובה בחודש אלול, עלינו לשים לב איך כל פעם שחטאנו, מה שרצינו באמת היה את הקב"ה ולא את החטאים.

לפני הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאוד", אומרת התורה על מצוות התשובה: "לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה". בשמים, למעלה, קשה לנו להחזיק מעמד; ואם נדרש ממנו לעלות למעלה, אנו מקשים – "מי יעלה לנו השמימה"? לכן מסביר לנו אדמו"ר הזקן שכדי שנוכל להיות קשורים לקב"ה עלינו לרדת למטה, להתבונן במצבנו, ולחשוב מה היה קורה לנו אילו עכשיו היינו משחררים את כל האחריות שלנו על עצמנו. לצייר לאיזה מקומות היינו יורדים, ולאיזה מקומות אכן ירדנו במשך השנה. עלינו לצייר טוב עד כמה אנו באמת רוצים להימשך לעולם הזה, ולהחשיב זאת כמה שמשקף את המציאות האמיתית שלנו. אבל רק בדבר אחד עלינו לעשות שינוי בתפיסה: לשים לב שכאשר חיפשנו לשקוע במציאות – בעצם חיפשנו את הקב"ה.

ה' לא מומשי בשבילנו

לאור הדברים הללו מתעוררת אצלנו שאלה פשוטה: אם באמת חיפשנו את ה', איך אנו מוצאים את עצמנו בתוך התאוות? אלא שעל אף שבפנים אנו באמת רוצים את ה' – ה' לא מספיק מומשי בשבילנו. לעומת המציאות הממשית של העולם הזה, ה' נראה לנו אורירי מדי. ממילא, אנו מוצאים את עצמנו נדבקים בתאוות העולם הזה.

שהקשר עם ה' יהיה סוחף

המשיכה שלנו לתאוות העולם הזה יכולה ללמד אותנו על הרצון האמיתי שלנו. מה כל כך מושך אותנו בתאוה? בתוך התאוה האדם יכול להכניס את כל האישיות שלו; כל כולה נסחפת ונדבקת בתוך התאוה. אך אם היו שואלים יהודי באופן תיאורטי – מה היית מעדיף שיהיה הדבר שיסחף אותך לגמרי וכל האישיות שלך תיתפס בו? היהודי בוודאי יענה שהוא רוצה שהקשר שלו לה' יסחף אותו הכי חזק.

זו ההתבוננות שאדמו"ר הזקן מלמד אותנו לעשות בחדש אלול: עלינו לשים לב שכל מה שמשך אותנו בתאוה הוא שחיפשנו משהו שכל האישיות שלנו תהיה דבוקה בו, ובעצם חיפשנו את ה'.

התשובה של חודש אלול

זוהי התשובה של חודש אלול: אנו שמים לב לכך שיש לנו נפש אלקית שאומרת לנו שהדבר הכי כדאי והכי משתלם הוא לשים את כל האישיות על הקב"ה, וכן אנו שמים לב לכך שיש לנו כח עצום של תאוה. כעת אנו באים לקב"ה ואומרים לו שהרצון האמיתי שלנו הוא שכל הכח התאוה יופנה אליו. אנו באמת רוצים שאתה תהיה בשבילנו הדבר הכי סוחף, הכי מושך, ונהיה טבולים בתוכך לגמרי.

התשובה הזו היא התשובה עילאה, ואדמו"ר הזקן לימד אותנו כיצד היא קרובה אלינו ונמצאת אפילו בתוך הרצונות הכי נמוכים שלנו. כמו כן נוכחנו לראות כיצד כאשר עושים תשובה עילאה, מקרבים גם את התשובה תתאה, ורואים כמה ה' קרוב לאדם.

שנוכה בראש השנה להרגיש שאנחנו נכללים ממש בתוך הקב"ה והוא חותם אותנו לחיים טובים.

כדאי ללכת אל המלך!

מה הבעל שם טוב רוצה שנלמד מהשועל?

ידוע המשל מהבעל שם טוב על בעלי התפילה בימים נוראים, שפעם כעס האריה והיו החיות מפחדות לגשת ולפייס אותו, אמר השועל אני אלך ואפייס, והלכו איתו כולם. לבסוף, כשהגיעו למלך אמר השועל שאינו יודע לפייס את האריה ולכן כל אחד יפייס בעצמו, וזה בעל התפילה בימים נוראים.

מה יוצא מכך שהבעל שם טוב אמר את המשל הזה? שעד הבעש"ט לא היה בעל תפילה אמיתי בימים נוראים, כי אף אחד לא ידע את הסוד הזה; ואחרי שגילה הבעש"ט את הסוד גם כן אין בעל תפילה בימים נוראים, כי כבר כולם יודעים את הסוד, ולכן לא מאמינים לשועל מלכתחילה. לפי זה יוצא שרק הבעש"ט הוא בעל התפילה היחיד בימים נוראים עד היום, וכל בעלי התפילה והמתפללים רק הולכים בכוחו, מתוך המשל שאמר.

גם אחרי שאנו אומרים שהבעל שם טוב הוא הבעל תפילה, וכולם באים מכוחו, עדיין נשאלת השאלה: מה קורה עכשיו, אחרי שכבר יודעים את הסוד?

התשובה היא שהמשל של מה הבעל שם טוב הוא המפתח לכל תפילת ימים נוראים. ננסה רגע להתבונן במשל, מה חשב לעצמו השועל כשעשה את ה'טריק' הזה? מה הוא חשב שיקרה כאשר הוא יגיע אל המלך ויודה פתאום שהוא לא יכול לפייס?

השועל חשב על שני דברים: אחד – שבוודאי אפשר לפייס את המלך ולכן כדאי מאד ללכת אליו; והשני – שהוא לא יודע איך לעשות את זה. לפי זה יוצא שהבעל שם טוב לימד אותנו שככה צריך לגשת אל המלך: מתוך אמונה ודאית שאפשר לפייס אותו, ולכן כדאי לגשת אליו; ומתוך ידיעה ברורה שאני לא יודע איך לפייס אותו, ולכן כשאגיע אליו אהיה חסר מילים. ובכל זאת, כדאי ללכת אל המלך, כי בודאי אפשר לפייס. כך לימד הבעש"ט את כולנו ללכת לתפילה.

למתוח את הרגע

**למה קשה לנו להתייחס ברצינות לראש השנה? כיצד מתנהלים
נכון עם ה'לחץ'? ומה קורה ביום השני של ראש השנה?**

היום השני של ראש השנה מעלה שאלה – מה בדיוק קורה כאן? הרי הדין היה כבר אתמול! ...

כתוב שביום הראשון של ראש השנה הדין הוא על פנימיות העולמות, וביום השני הדין הוא על חיצוניות העולמות. היום הראשון הוא 'דינא קשיא', והיום השני הוא 'דינא רפיא'.

אפשר לצייר את היום הראשון של ראש השנה כיום שבו ה' בא אלינו בפנים רציניות, ואנו גורמים לו לחייך. אם ננסה לחשוב איך נראה מפגש כזה בין אנשים, כשאחד בא רציני והשני מצחיק אותו (למשל בין אב לילדים או בין מורה לתלמידים, וגם בין שני חברים), אנחנו מיד מרגישים שפשוט שבחיוך הראשוני הסיפור לא נגמר. מצד אחד החיוך מראה שיש כאן בפנים יחס אמיתי וקשר אמיתי, והכעס הוא רק חיצוני; אבל מצד שני, אם מישוהו בא אלינו בכעס ומיד לאחר שהצלחנו להצחיק אותו נגיד שכנראה אם הוא צחק זה בכלל לא רציני – הכעס הפנימי רק יגבר. לכן, אחרי הצחוק הראשוני צריך לבוא פיוס פנימי, צריכה לבוא נתינת משקל וכובד ראש לעניין עצמו, כדי שהקשר הפנימי שהבזיק החוצה בחיוך הראשון יתגלה בהתנהלות הקבועה שלנו. על כן, אחרי החיוך הראשון ביום הראשון – אנחנו עושים עוד יום כדי לתת לו משקל.

אפשר לומר את הדברים גם קצת אחרת: כל אחד מאיתנו לחוץ, דרוך, לקראת יום הדין. אבל יש לנו קושי עם הדריכות הזו. כי מצד אחד ראש השנה הוא יום הדין ואנו רוצים לפעול בו לטובה, ומצד שני אנחנו לא יודעים מה יהיה, ויותר מזה – גם אחרי שעובר ראש השנה אנחנו לא יודעים מה היה.

לכן הרבה פעמים אנחנו מעדיפים להדחיק, ולומר לעצמנו שאנחנו לא כל כך לחוצים. כי אם נהיה לחוצים עד הסוף, כמו שצריך, יהיה לנו קשה מאד להתמודד עם הלחץ, או להשתחרר מהלחץ. ה' רואה את כל ההתמודדות הלא פשוטה הזו, ואומר לנו – אני מבין את הקושי שלכם להתייחס לראש השנה ברצינות, אבל אני אישית מתייחס מאד ברצינות ליום הזה. וכיוון שכך, אני רוצה שתכבדו את הרצינות שלי ותתנו ליום הזה משקל כבד יותר, לא כי אתם רציניים –

שהרי לכם קשה להיות ממש רציניים – אלא מתוך הזדהות עם הרצינות שלי. ההזדהות שלנו עם הרצינות של ה' היא היום השני של ראש השנה.

אך אם כן, הרצינות הזו היתה צריכה להימשך כל השנה, ולמה היא רק יום אחד? אמנם נכון שהקשר הזה אמור להתמשך כל השנה. אבל אפשר להמשיל זאת לזוג שמשוחחים, ובשלב מסוים הם הגיעו לרגע מאד פנימי בשיחה. למשל, אחד הצדדים פתח מקום מאד פנימי. כעת, מצד אחד ברור לשניהם שלא ניתן יהיה להישאר עם 'לב פתוח' מכאן ואילך באופן קבוע; ומצד שני, מנסים למתוח את הרגע כמה שאפשר, כדי להישאר במקום הפנימי הזה כמה שיותר. וזהו עניינו של היום השני של ראש השנה.

”בַּכֶּסֶה לְיוֹם חֲגִינוּ”¹

יחד עם הקרבה המופלאה של הקב"ה לבניו אהוביו באלול
בפרט ובימים הנוראים בכלל, ישנו ריחוק מסוים החל מראש
השנה; כאשר המלך נכנס לארמונו ונוטש, כביכול, את העם
לבד, בשדה. הריחוק לאחר הקירוב מעורר אצל עם ישראל
תחושת־תלות מוחלטת בהשׂי"ת ורצון עמוק וחזק אליו, המובע
בתקיעות (ובסגנון השונה), בהם אנו צועקים, גונחים ומייללים:
אנא נסיב מלכא!

[עכשיו המפגש האחרון שלנו לפני ראש־השנה. רצינו לשאול על היחס בין זה שראש־השנה הוא
יום דין לכך שהוא יום המלכה של ה', ומה עלינו לעשות ולהתכונן מעכשיו ומה העבודה שלנו
בראש־השנה.]

יש דין ויש דיין

תשובה: כשאומרים על ראש־השנה שהוא "יום דין" ניתן להבין שזהו יום שאנחנו 'סולדים' ממנו
ומעדיפים שהוא לא יהיה; גם בהמלכה של ה' אנחנו יכולים להרגיש שזה משהו שיושב לנו על
הראש ומפריע לנו, ואנחנו יכולים לחשוב שזה משהו שאנחנו רוצים אותו, שזה חסר לנו. אז אם
נחשוב מה באמת חסר לי שיום ראש־השנה נותן לנו את המענה לחוסר הזה, וננסה לראות איך
זה קשור לדין והמלכה, נבין איך מצד אחד אנחנו קוראים לו יום דין וזה מעורר לנו בריחה מהיום
הזה, ומצד שני זה משהו שחסר לנו ואנחנו רוצים אותו.

בעצם אם אנחנו אומרים שאין דין אנחנו אומרים גם שאין דיין. 'אין דין ואין דיין'. אם יש מישהו
שאני צריך לתת לו דין וחשבון, אז יש פה גם דיין וגם דין. זה שאני ממליך את ה' זה בעצם שאני
רוצה שיהיה דין. וזה שאני עושה שיהיה דין זה כי אני רוצה שיהיה דיין – שיהיה את הקב"ה
שמולך עלי ואני צריך למסור לו דין וחשבון.

¹ מתוך שו"ת בישיבת דורשי יחודך, כ"ב אלול תשפ"ד. נרשם בידי הת' יוסף שי' שטרן. נערך על־ידי
עפר שי' בן יעקב.

אפשר להגיד זאת בצורה אחרת: כפי שביום ראשהשנה הראשון הוכיח ה' שהוא רוצה בקיומו, על ידי בריאת האדם ביום הששי לבריאה שהוא ראשהשנה – כך, בהמשך הדורות, זה היום שנקבע לכך שבו אנחנו רוצים שיהיה אותו. הרצון ההרדי שלנו זה בקיומו של זה הוא לא שוה לחלוטין, אלא יש בו חידוש: לא רק שהוא רוצה שאנחנו נהיה, אלא גם אנחנו רוצים שהוא יהיה. כמובן, הרצון הזה הוא לא בדיוק אותו דבר משני הצדדים, כי כאשר אנחנו רוצים אותו – הרצון הזה לא ממציא אותו מחדש כל רגע; ואילו הרצון שלו בנו, הוא הרבה יותר חזק ומוכיח את עצמו, על ידי כך שהוא בורא אותנו כל רגע מחדש. הצד השווה שברצונות הללו הוא, שאני רוצה שיהיה אותו וגם הוא רוצה שיהיה אותי. אבל העובדה שאנחנו אומרים שאנחנו לא בראנו אותו, והרצון שלנו בו הוא מעמדה של שפלות כלפיו, היא עצמה גורמת לכך שיש דין.

מי אוהב את ראשהשנה?

נאמר עוד קושיא אחת: כשהקב"ה ברא אותנו, הוא רצה אותנו. את הרצון הזה אנחנו יכולים להבין באופן פשוט. לעומת זאת, הרצון שלנו את ה' הוא לא מובן: הרי באופן פשוט, אני מעדיף שיהיה מישהו מתחתי ולא מישהו מעלי. לפי ההבנה הזו, מה שהוא רוצה אותי – מובן, הוא רוצה מישהו מתחתי. הוא באמת רוצה שיהיה ראשהשנה, כי הוא נהיה מלך! אבל למה שאנחנו נרצה שיהיה ראשהשנה? למה שנרצה שמישהו יהיה מעלינו?

בשביל להבין זאת, יש להבין גם הסתכלות הפוכה על אותה שאלה: רצונו של ה' שיהיה ראש השנה שבו אנחנו נמליך אותו – הוא רצון לא מובן. הוא, שיש לו הכל הכל, היה לו חסר בדיוק אותי?! הוא לא מסתדר לכד, הוא צריך אותי כדי שיהיה לו טוב בחיים?! זהו רצון מאד מאד לא מובן! כיוצא בזה, אדמו"ר הזקן אומר שה' 'נתאוה' שיהיה לו דירה בתחתונים; ומסביר שזו פשוט 'תאוה', בלי קושיות ובלו הסברים. התאוה הזו היא רצון לא מובן, ואפילו מפתיע².

ממילא אנו רואים, שדוקא האמירה שרצון הקב"ה בנו הוא מובן מאליו – תמוהה וקשה; והרצון שלנו אותו יותר מובן: אנחנו באמת מרגישים שבלעדיו, ח"ו, אין שום מחויבות לשום דבר – כל העולם כמנהגו נוהג, הפקר גמור, "אין דין ואין דיין", "אין מלך בישראל", הכל מפורז לגמרי. בגלל שאנחנו מרגישים כמה בלאגן יש בעולם ללא ה', אנחנו היינו רוצים שיהיה פה מלך. לא

² לרצון של ה' למלוך על העולם אפשר להמשיל משהו קרוב יותר לעולם שלנו – הרצון הזה הוא כמו ציור של מישהו שרוצה להיות מונח בכיתה או מלמד, זהו רצון שבכלל לא מובן מאליו. רוב האנשים מעדיפים שעל ענייני חינוך יהיו אחרים מאשר הם – יש מקצועות יותר קלים בחיים מאשר לריב עם אנשים ולרדוף אחריהם...

רק שהיינו רוצים שיהיה פה מלך, אלא היינו רוצים יותר מכך: שה' יגיד לנו מה הוא רוצה ממנו, וממילא אנחנו נרגיש שכאשר הוא רוצה ממנו משהו נהיה טעם אמתי במעשינו ובחיינו בכלל. למה זה כך? כי כאשר אני צריך להגיד לעצמי מה לעשות – אני לא מרגיש בכך טעם. הסיבה היא, שאני לא יכול לתת לעצמי טעם וסיבה למה לחיות. אבל אם הוא רוצה שאהיה קיים – הוא יכול לתת לי סיבה למה להיות קיים.

מי מרויח ומי מפסיד

יוצא אסִיכֵן, שבמחשבה הראשונה שלי לי יש סיבה חזקה למה לא לרצות את ראשהשנה, ואילו לה' יש סיבה כן לרצות, כי אני מפסיד מכך שיש מעלי את הקב"ה כביכול, וה' מרוויח שיש לו אותי – אני ממליך אותו. זו המחשבה הראשונה שלי, וממנה נובעת השאלה האם אני רוצה את ראשהשנה או לא. כמובן, המחשבה הזו נובעת מהיצר הרע שלנו, שחושב: למה אני רוצה דין? ! היצר הרע אומר לי שאני מפסיד, וה' מרוויח. אם ככה אני מרגיש כלפי הקב"ה בראשהשנה, 'אני מפסיד עליך' – אני לא רוצה שיהיה דין.

אבל כפי שאמרנו קודם, האמת הפוכה: רצונו של הקב"ה שאני אמליך אותו הוא הפתעה גדולה; ולי חסר מאוד מישהו שיאמר לי שאני חשוב ושידע לומר לי מה הוא רוצה מכך שאני חשוב. מכך יוצא, שאם הקב"ה אומר לי 'אני רוצה שאתה תהיה' – זהו חידוש בשבילי. ויותר מכך, העובדה שהקב"ה גם רוצה ממני משהו – היא הרבה יותר חידוש עבורי. לי יש חוסר בדמות כזו, שהקב"ה ממלא.

נגלה ונכסה ונגלה

למה בכל זאת אנו לא מרגישים שלנו יש חוסר והקב"ה ממלא לנו אותו? כי כאשר עובר ראש השנה (וגם בראשהשנה עצמו), אנחנו מרגישים הרבה פעמים שגם אם יש לנו מקום של חוסר כזה – ה' לא פותר לנו את הבעיה; כי הקב"ה לא באמת אמר לנו שאנחנו חשובים לו. בראש השנה אין ציור אמתי שיהודי בא לקב"ה ואומר לו – אני ממליך אותך! וה' מיד מתגלה אליו ואומר לו: 'אני מאד שמח שהמלכת אותי, כי מאד חשוב לי שאתה קיים; אני רוצה שתמליך אותי; אני אומר לך מה לעשות ואתן לך בכך טעם לחיים'. אם בזמן התקיעות בן אדם היה פתאום שומע "בקול שופר", שומע את ה' – כמו במעמד הר סיני, שכאשר ה' בא להתגלות נשמע "קול שופר חזק מאד" – הוא היה מרגיש שהוא באמת מתגעגע ליום ראשהשנה. אבל כיון שאני לא שומע את ה', ולא באמת ממש מרגיש אותו – אין לי כח ליום הזה כל־כך. ממילא מה שיצא הוא,

שבראשהשנה במקום להרגיש שבאמת אני רוצה את ה' ויש לי את ה' – אני מרגיש שאני גם חסר שאין לי את ה' וגם באמת אין לי אותו. הרגשה כזו, מודעות לחוסר יחד עם אייכולת למלא אותו, היא קשה מאד.

מה הקב"ה רוצה לומר לנו בכך שאנחנו לא מרגישים אותו? כשאנחנו לא מרגישים את ה', אנחנו צריכים להרגיש כאילו הוא אומר לנו: 'דע לך, שאם אתה באמת מרגיש שאין לך את ה', ואתה צועק שאין לך את ה', ואחרי זה אתה מרגיש שבאמת ה' גם לא נמצא, ובגלל ההרגשה הזו אתה צועק עוד יותר חזק – מילאת את מה שאני רוצה'. זו ההרגשה שה' רוצה באמת ממנו כאשר הוא נעלם – שאתה תצעק עוד יותר. אם אתה צועק רק שאתה רוצה את ה' – זה לא מספיק.

הרי אם אתה תצעק ותשמע את ה' מיד – לא תהיה בקשר הרגשה כמה היחס מה' אלינו מיוחד ולא מובן מאליו. איך ה' רוצה שתשמע אותו? היחס הרצוי מבחינת ה' הוא, שהיהודי יצעק בחזקה שהוא רוצה אותו, וה' בתגובה יעלם וישרד לו בכך 'אני רוצה שתצעק יותר חזק'.

תקיעה שברים תרועה – מצעקה שלימה לצעקה כרסיסים

זוהי הכוונה בכינוי "יום תרועה" לראשהשנה. אני רוצה שאתה תרגיש כמה אתה באמת רוצה. ואני בכוונה מסתיר את עצמי, "בכסה ליום חגנו". דוקא כשה' משדר לנו שהוא מכסה את עצמו – הכוונה היא שהוא מאד קרוב אלינו.

ההרגשה היא שהוא גם מאד קרוב – "קראוהו בהיותו קרוב"; אבל למרות שה' מאד קרוב, הוא יותר מכוסה ונעלם ממנו מכל השנה. הכיסוי הזה מתבטא בכך שכאשר אנחנו צועקים, אבל הוא מגיב 'אתם לא צועקים מספיק מאד חזק'... כאשר הוא מתכסה, אנחנו כמובן צועקים עוד יותר חזק...

בשלב הזה, הקב"ה משדר לנו שהוא מכסה את עצמו כי אנחנו לא צועקים מספיק חזק כל השנה, ובגלל זה ראשהשנה הוא יום שבו הוא צועק חזק שאנחנו צריכים לצעוק חזק. אנחנו צריכים להרגיש שאנחנו באמת רוצים לצעוק. הרצון של הקב"ה הוא שנרגיש תלויים על חוט השערה, שבלעדיו אין לנו חיים. לכן מה שקורה בראשהשנה הוא שככל שהאדם צועק יותר חזק שה' חסר לו – כך ה' יותר נהנה ממנו. ככל שהאדם מוכן לשים לב בראשהשנה שהוא רוצה לצעוק,

והוא יודע שהשלב הבא הוא שהקב"ה יעלם, ויאמר לו – תצעק חזק! – כך ההרגשה שלו את ראשיהשנה מכוונת ואמתית יותר.

התקיעה הראשונה היא האמירה של ה': 'אני פה, אני נמצא'. אבל הקב"ה לא מסתפק בכך – הוא רוצה שנריע, כמו שמריעים בעת צרה. שנצווח בתחושת תלות, שנרגיש בצרה. אבל בהמשך, גם זה לא מספיק. ואז בתור 'שברים', כאשר אנחנו שבורים ומבולבלים לגמרי, אנחנו מתחילים 'לגנוח' (לשון חז"ל לשברים). וגם אז, הקב"ה אומר לנו שזה לא מספיק, כי גם את הגניחה הזו גנחנו בתחושה ש'הוא אמר שנעשה, אז עושים, ונפתרה הבעיה'. רק אז, שבורים, אנחנו מבינים שלא צעקנו באמת, בשביל לקרוא לה' באמת עלינו 'ליילל' ממש. כרסיסים. זוהי הקריאה שה' רוצה.

אז בראשיהשנה מצד אחד ה' מאד קרוב, מצד שני הוא יותר מכוסה מכל השנה. לכן אנחנו מאד רוצים את היום הזה, זה יום דין. [למה הוא מכוסה?] הוא אומר שגם אם נצעק אליו חזק הוא לא יגיב, אלא תצעקו עוד יותר. [מה יש כל השנה?] מתפללים, והוא עונה. פה הוא אומר תתפללו שתתפללו עוד יותר חזק ועוד יותר חזק. זה דבר והיפוכו, מצד אחד ה' אומר לך את זה ולכן הוא קרוב, ומצד שני הוא אומר לך תצעק. תגנח. תיילל. "יום תרועה" – יום שבו אתה צועק מעומק הלב. זה היום הזה. ממילא זהו יום דין. אלא שאפשר לצעוק צעקה חיצונית, ואפשר לצעוק צעקה פנימית. צעקה פנימית היינו שהאדם מרגיש בתוך עצמו איפה שהחיים שלו הם בלי זיקה לקב"ה זה לא טוב לו הוא מחפש את המקום הזה, ואיך כשה' נעלם לו – זה כואב לו. ואם לאדם זה כואב באמת זה נקרא שהאדם קצת גונח. קצת מיילל. כמו קול השופר.

צעקה תמידית ומתגברת

בראשיהשנה על כל אחד מאתנו למצוא את המקום בתוך לבו בפנים שבו הוא בעצם רוצה להיות יהודי טוב. אם-כך, מהו יום דין? יום שבו אנחנו רוצים להיות יהודים טובים, כלומר יהודים שרוצים את הקב"ה. הרצון שלנו להקב"ה כליכך חזק, עד שאפילו כשאנחנו מרגישים שהוא דוחה אותנו – נעלם בתגובה לצעקותינו – אנחנו ממשיכים לרצות אותו לגמרי. זהו הענין של ראש השנה.

מתוך כזה רצון, אחרי הצעקה האמתית להקב"ה ללא שום פניות – אחרי שהקב"ה נעלם לנו – צעקה כזו אמורה להדהד לו כל השנה, שהרצון הזה ישאר לו בצורה נצחית. אחרי כזו צעקה, כל השנה היהודי יכול וצריך להרגיש את ה"חיל ורעדה" של תקיעתהשופר של ראשיהשנה.

התביעה מה' כלפינו היא תמידית ונוגעת בלב תמיד: 'אתה צועק חזק חזק, אבל יש יותר!' כל פעם במהלך השנה, כאשר האדם נזכר שהוא מתפלל ונזכר מהי בעצם הכוונה להתפלל – שה' מכסה את עצמו, ובכלזאת אני צועק חזק. מתוך כזו הרגשה, כל השנה מהדהד לאדם חזק קול השופר.

אפשר לנסח את אמירת ה' לישראל כך: 'לפי גודל הצעקה שלך כמה אתה רוצה אותי – כך אני אהיה בסופו של דבר מצוי לך במשך כל השנה כולה, כי אתה תרגיש את רצונך אלי יותר.' "כל שנה שאין מריעים בה בתחילתה מריעים בה בסופה" – אם אתה צועק חזק ה' עושה שלא יהיה צרות כל השנה. ואם אתה לא צועק חזק – ה' ירחם מה תחושת הנפרדות עלולה לגרום...

יהי רצון שתהיה כתיבה וחתומה טובה לכולם, לשנה טובה ומתוקה. שתהיה צעקה פנימית, שהאדם יזהה בתוך עצמו באמת איפה הוא רוצה את הקב"ה ויצליח לצעוק את זה הכי חזק. שה' יתן לו כח שתהיה תקיעת שופר חזקה שהוא יהפוך להיות השופר והקול הוא קול הצעקה הפנימית. הודעות ועדכונים

הודעות וערכונים

- ✓ עלון מעמקים זקוק לך! רוצה להיות נציג של העלון בישיבה
או בבית הכנסת הקרוב? צור איתנו קשר – 058-5277247
(עתי תור).
- ✓ מדי יום ראשון מתקיים שיעור בחסידות בבית הרב יצחק שפירא שליט"א בשעה
21:30 – בירושלים, רחוב הרב צבי יהודה 18, קומה 2 דירה 4.
- ✓ מדי יום רביעי מתקיים שיעור גמרא בעיון בישיבת 'עוד יוסף חי' בשעה 12:00
ושיעור בחסידות לקראת ראש השנה בשעה 15:15. (בשבוע הקרוב לא יתקיימו
שיעורים)
- ✓ לשמיעת שיעורים בקול הלשון 073-3718149.
- ✓ לקבלת השיעורים השבועיים של הרב יצחק שפירא ניתן לפנות למייל
yosefperl@gmail.com
- ✓ תרומות למימון הדפסת העלון בישיבות יתקבלו בברכה, עתי 058-5277247

